

3. Ховайда А. Значення критичного мислення в процесі навчання. Відкритий журнал соціальних наук. Том №10. 2022р. 29-35 ст.

4. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати : [науково-методичний посібник] / Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. ; за наук. ред. О. І. Пометун. – Харків : Б.В., 2007. – 190 с.

ВИКОРИСТАННЯ МОТИВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ У НАВЧАННІ ГЕОГРАФІЇ

Спасьонова С.О.

Сумський державний педагогічний університет іменні А.С.Макаренка
spasonovasofia67@gmail.com

Мотивація – один із визначальних факторів успішності та ефективності навчання. За умов у людини сильного мотиву протидіяти різним перешкодам, виникає перспектива будь-якій діяльності стати досконалішою та дати якісні кінцеві результати. Саме вивчення механізму дії, факторів, умов та засобів формування мотивації, є однією з головних проблем психолого-педагогічних наук.

При наявності мотиву виникає бажання досягти поставлених цілей. Взагалі мотив – це спонука та/або спонукальна причина, поштовх до дії чи діяльності [1], а система цих мотивів і формує мотивацію учіння. Термін «мотивація» є багатозначним, але в цілому можна описати так: мотивація – це психофізичний процес, який під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, викликає активність організму і визначає його спрямованість[2]. Питання мотиваційної сфери вивчали такі видатні психологи як Дж. Аткинсон, Ф. Герцберг, Д. Мак-Клеланд, А. Маслоу, в розрізі педагогічних наук вивчали педагоги Гнатюк О.В., Андросюк Г.Л., Майовські Я., Леонт'єв О.М., Ковальов О. Г. , Бех І. Д., Боришевський М. Й., Ільїн Є. П, Левін К. [3]

Проблематика вивчення мотиваційної сфери особистості учнів є дуже вагомою, бо взяття відповідальності за власні вчинки, переосмислення своєї ролі в соціумі та формування ціннісних орієнтирів завжди лежать в фундаменті особистісних мотивів та вимагають їх вивчення і управління їх формуванням. Щоб зрозуміти всю актуальність дослідження цієї теми, треба звернути увагу на теперішні умови, в яких відбувається навчальний процес. Змінилися поняття «стандартного уроку», бо в умовах сьогоденних реалій, в центрі яких ми перебуваємо, спочатку, необхідних карантинних обмежень, а зараз в умовах воєнного часу, ми вимушені переносити не тільки комунікації в онлайн-режим, а й повністю весь педагогічний процес. За кілька останніх років змінилися тенденції в області освіти, а кілька останніх місяців – роль

школи в житті дитини. В зв'язку з воєнною ситуацією, більшість дітей, вимушені були покинути рідні міста в пошуках безпечного перебування, а діти, що залишилися і досі перебувають в постійній небезпеці, то для цих дітей, навчальний процес стає другорядним. В деяких учнів немає можливості його продовжувати. На фоні постійного стресу, що переживає дитячий організм, який знаходиться на етапі формування, знижується при цьому мотивація, рівень уваги, напружений нервовий стан та підвищена тривожність. Відповідно до сформованих нових умов та поведінки дітей, роль вчителя теж значно змінилася. Зараз вчитель повинен бути зразком мужності, стійкості, давати приклад врівноваженої спокійної поведінки для дітей, він стає наставником та старшим другом, психологом, який вислухає та підтримає її. Вчитель має давати право учням виражати свої переживання ситуацією в процесі навчальної роботи на уроках. Потрібно втілювати два принципи дидакти одночасно – принцип зв'язку теорії з практикою та актуалізації опорних знань і проводити паралелі між застосовністю знань з географії на прикладі особливостей рельєфу нашої землі, які допомагають нашим воїнам в боротьбі проти ворога, в знаннях кліматичних і адміністративно-територіальних структурних особливостях нашої країни та інші приклади. Саме такий підхід, в якому розкривається суть принципу емоційності, буде вмотивовувати учнів, підвищувати інтерес до вивчення географічної дисципліни та будуть знижувати тривожність дітей співпереживаннями за кожного.

Дослідження даного питання було проведено на базі наукового програмного забезпечення. В ході роботи було використано різні групи методів. Під час пошуку інформації по даній темі використовувалися логічні методи, до яких відносяться аналіз, синтез, порівняння, проблемно-пошуковий метод – при доборі онлайн-ресурсів та платформ для проведення елементу уроку з мотиваційними методами навчання, картографічний метод, що використовувався в експериментальній частині. В ході дослідження було дібрано кілька методів за класифікацією І.Я. Лернера і М.Н. Скаткіна, що відносяться до проблемних, евристичних, пояснювально-ілюстративних, за класифікацією Ю. К. Бабанського, в основу якої покладено способи організації пізнавальної діяльності учнів, то з цієї класифікації були використані методи стимулювання і мотивації навчання у вигляді тематичної гри та методи контролю і самоконтролю у вигляді інтерактивного тесту [4], та на закінчення словесний метод у вигляді рефлексивної бесіди. Дослідження відбувалося в формі онлайн-уроку для учнів 10 класу, де темою уроку було «Україна в геополітичному вимірі»

В результаті проведеного експерименту, було зроблені висновки, що в ході роботи, використані методи, дійсно підвищили мотивацію, бо спостерігалася зацікавленість учнів у розгляді актуальної на даний момент теми, під час рефлексивної бесіди було підсумовано результати гри, проведені паралелі між темою уроку та використанням набутих нових вмінь, навичок та знань про тему, яка зараз безпосередньо стосується ситуації в країні. Діти поділилися своїми переживаннями та враженнями стосовно форми проведення та методів, використаних на уроці. Діти, які не змогли вийти в онлайн, мали змогу пройти тему на інтернет-платформі та також залишили позитивний відгук, про цікавість інтерактивного тесту та стосовно форми проведення, що вони змогли опанувати та отримати знання з теми, навіть в режимі офлайн.

Отже можна підвести підсумки, що мотиваційна сфера є дуже важливим елементом, що формує фундамент психолого-педагогічного процесу. В умовах сьогодення, потрібно мотивувати учнів відволікатися хоч на мить від проблем та проговорювати свої переживання, вчитися «перемикатися», та вивчати природні і суспільні закономірності, які є головними завданнями курсу географії. Вчитель має підтримувати дітей та наголошувати, на те, що знання – це наша зброя, а у цієї зброї велика сила, тоді в учнів підвищиться мотивація вивчати більше.

Список використаних джерел

1. Викладання дидактики географії : Навчальний посібник / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. К.: ДП "Прінт Сервіс", 2016. 240 с.
2. Мотивація – що це таке, як працює, яка буває та на що впливає. URL: <http://termin.in.ua>
3. Мишко Н.М. Дослідження особливостей мотиваційної сфери майбутнього психолога у процесі здобуття другої вищої освіти // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки. 2015. №2(15) С.78-84.
4. Пионова Р.С. Педагогика высшей школы. – Минск: Университетское, 2002. 256 с.

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З ГЕОГРАФІЇ

Сучко К.Д.

Сумський державний університет ім. А. С. Макаренка

katyasuchko@gmail.com

Позакласна робота з географії покликана сприяти підвищенню інтересу учнів до шкільного предмета «Географія». На сьогодні методистами та вчителями напрацьовано цілий арсенал різноманітних видів позакласної

роботи. Одним з яких є шкільні екскурсії. Шкільна програми з географії передбачає таку форму організації навчально-пізнавальної діяльності як екскурсії.

Екскурсії – це ті ж уроки, але уроки в природі або в музеї, на виставці, тобто в іншій зовнішній обстановці [1].

Під час вивчення шкільної географії проводяться різні види екскурсії. Вони поділяються за змістом, метою, місцем проведення. Тому виділяють таку класифікацію екскурсій (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація екскурсій [2]

Критерії	Види екскурсій	Характеристика
За навчальною програмою	Програмні	Чітко за програмою, ознайомлення з програмою
	Позапрограмні	Проводяться для досліджень
Зв'язок з заняттями	Урочні	Під час уроку
	Позакласні	Перед або після уроку
	Позаурочні	Екскурсії за бажанням
За тривалістю	Ододенні	Протягом одного дня
	Багатоденні	Багатоденні походи
За способом пересування	Активні	Велосипедом, пішки
	Пасивні	Автобус або поїзд
За кількістю дітей	Групові	До 20 учнів
	Масові	Більше 20 учнів
За місцем проведення	Природній	Поле, ліс або гай
	Музейний	Виставка, музей
	На виробництво	Завод, фабрика, станції

Позакласна робота передбачає різні види екскурсій. За місцевістю екскурсії виділяють: екскурсії на природу, місцевий виробничий туризм, міський (сільський) туризм та відвідування місцевих музеїв або виставок. Ці екскурсії проводяться в рідному краї. Не виїжджаючи за межі населеного пункту.

Ці екскурсії дають можливість учням конкретизувати свої знання про рідний край, місцеву природу, особливості господарства тощо.

Хочу запропонувати план тематичної екскурсії, яку була розроблена та апробована мною проведена з учнями 5-А класу Конотопської спеціалізованої школи I – III ступенів № 9. Група складалась з 8 учнів. Час проведення екскурсії – квітень 2021 року

Експедиція передбачала відвідання лісу на околиці м. Конотоп. Перед екскурсією було взято дозвіл від всіх батьків. Потім було проведено бесіду з усіма учнями, на якій визначено мету та завдання екскурсії. Спільно з учнями було обговорено наш майбутній маршрут. На початку проведення екскурсії було проведено інструктаж з техніки безпеки, на якому учні ознайомилися з правилами поведінки на маршруті. Подивіться, як я на початку приборала я

Тема екскурсії: «Рослинність навесні».

Мета екскурсії: ознайомити учнів з рослинністю нашого краю; продемонструвати, як змінюється рослинність навесні; навчити досліджувати, спостерігати, порівнювати, робити висновки та любити природу.

Обладнання: блокнот, ручка, зошит для гербарію, мобільний телефон або камера.

На початку екскурсії відбулася бесіда з учнями на тему природи. Ми обговорили, що саме подобається навесні в природі, які бувають сезонні явища, як з'являються листки, трава, квіти.

Прибувши до лісу, учні поділилися на дві групи та отримали свої завдання. Перша група отримала завдання знайти ранньоквітучі рослини, розглянути будову, сфотографувати і покласти їх в зошит для гербарію. Завдання другої групи – фотографувати дерева, їх листки, бруньки. У свій зошит для гербарію покласти листочки з дерев.

Наприкінці екскурсії разом з учнями обговорили рослинність, яку учні зустріли під час свого дослідження, проаналізували результати своєї роботи та підбили підсумки нашої екскурсії. Після чого учні отримали домашнє завдання описати екскурсію за наступним планом:

- проаналізувати стан природи під час екскурсії;
- назвати усі рослини, які були знайдені під час екскурсії;
- зробити гербарій усіх рослин, що знайшов учень;
- написати маленьке враження про екскурсію;
- оформити фотоколаж екскурсії.

У ході проведеної екскурсії учні навчилися аналізувати, спостерігати, досліджувати та робити висновки. З'явилась зацікавленість до предмету географія. Тому екскурсія – це дуже гарний метод позакласної роботи.

Отже, позакласна робота з географії – це одна з форм організації навчально-пізнавальної роботи учнів, під час якої у них формується цілісний світогляд, віра в необхідність, розуміння географічних закономірностей, дбайливого ставлення до природи.

Список використаних джерел

1. Борейко А.І., Борейко С.О. Експедиція як засіб естетичного саморозвитку учнів // Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник

наукових праць /за ред. О.А. Дубасенюк, Н.Г. Сидорчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012.

2. Екскурсії з географії в 6-10 класах. URL: <https://vseosvita.ua/library/kursova-robota-ekskursii-z-geografii-v-6-10-klasah-384897.html> (дата звертання 20.04.2022).

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК СКЛАДОВА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ З БІОЛОГІЇ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Ченурко М. В.

Рівненський державний гуманітарний університет
maximchepurko20002018@gmail.com

Впровадження в систему шкільної освіти стандартів Нової української школи та оновлення стандартів освіти призвели до процесу модернізації основних етапів проведення шкільних занять, які охоплюють і контроль знань учнів.

Оцінювання є важливим складником контролю навчальних досягнень школяра. Однак під час оцінювання переважна більшість вчителів не бере до уваги особистий розвиток дитини з дисципліни, орієнтуючись на освітні програми, в яких прописано, що школяр має засвоїти за час навчання. Тому учні втрачають мотивацію до опанування навчальних предметів. Коротке підсумкове, тематичне чи поурочне оцінювання успішності учня не є доцільним методом через відсутність можливості спостерігати за індивідуальним прогресом учня протягом усього процесу навчання і на всіх його етапах.

Тому зручно мати метод оцінювання, який може надати інформацію про досягнення учня в реальному часі, яких цілей він вже досяг і головним чином, що йому потрібно покращити для досягнення обраної індивідуальної освітньої мети. Такий метод наявний в системах освіти європейських країн та презентований в нашій системі освіти у програмних документах НУШ. Це формувальне оцінювання.

Нова українська школа орієнтована на педагогіку співробітництва. Вчителі та учні мають взаємну відповідальність за результати навчання. Це робить формувальне оцінювання обов'язковим складником освітнього процесу.

Формувальне оцінювання, частково вирішує проблему мотивованості учнів та зацікавлює їх до пізнання наук математичного та природничого циклу, особливо воно має актуальність в старшій школі, оскільки майбутні випускники роблять вибір своєї майбутньої професії, спираючись на фактори,